

GEDEELDE TOEKOMST OP SCHOOL EN IN DE BUURT

10 SP-VOORSTELLEN TEGEN SEGREGATIE EN GETTOVORMING

Sadet Karabulut

© SP, december 2008

SP

GEDEELDE TOEKOMST OP SCHOOL EN IN DE BUURT

10 SP-VOORSTELLEN TEGEN SEGREGATIE EN GETTOVORMING

Sadet Karabulut

© SP, december 2008

VOORWOORD

Foto Arie Versluis

Er wordt veel over integratie gesproken, maar er worden weinig echte oplossingen aangedragen. De PVV wil het leger inzetten in woonwijken en groepen deporteren, terwijl de PvdA vooral bezig is met een woorden- en imagostrijd. Het gebrek aan politieke daadkracht zorgt ervoor dat de gettovorming in Nederland doorzet. Na decennia falend integratiebeleid is het geen kwestie meer van bijsturen, dialogen zoeken, tijdelijk beter handhaven of de keuze voor een harde of zachte toon. Dit zijn schijn tegenstellingen, de echte tegenstelling is die tussen apart of samen.

Oosterwei in Gouda, Kanaleneiland in Utrecht, en de Schilderswijk in Den Haag hebben niet alleen met elkaar gemeen dat zij recentelijk het nieuws haalden door incidenten, ook statistisch gezien lijken ze veel op elkaar. Meer dan vier van de tien bewoners heeft een laag inkomen, één op de vier is afhankelijk van een uitkering. Negen van de tien jongeren haalt geen diploma in het hoger onderwijs. Het zijn bovendien ook nog eens 'zwarte' wijken waar meer dan de helft van de bewoners van niet-westerse afkomst is. De schooluitval is er hoog, bewoners hebben gemiddeld een slechtere gezondheid en er is een grotere kans op psychische stoornissen. Jongeren in deze wijken zijn eerder vatbaar voor criminele verleidingen, voor pooiers en de invloed van fundamentalisten.

In Nederland bestaan gelukkig geen echte getto's zoals in de Amerikaanse binnensteden of de Parijse banlieues, maar de bewoners zelf spreken wel over gettovorming. Deze mensen wensen een betere toekomst voor hun kinderen maar zitten gevangen in een uitzichtloze situatie. De wijk dient niet als rustpunt en veilige haven maar te vaak als spons voor achterstanden en armoede die van generatie op generatie wordt overgedragen. Er is een concentratie van problemen. Zij die hieraan weten te ontvluchten verhuizen, voor de rest is verhuizen naar een andere, betere wijk vaak onbetaalbaar en daarmee onhaalbaar.

Met pappen en nathouden wordt gettovorming niet tegengegaan. Actieve bestrijding van segregatie moet het uitgangspunt van het integratiebeleid zijn. Alle gemeenten moeten verplicht worden segregatie actief te bestrijden, bijvoorbeeld via een verordening voor de woonruimteverdeling die gemengd wonen bevordert, met behoud van de keuzevrijheid van mensen. Breek witte wijken open door sociale woningen te bouwen tussen de duurdere woningen, en zadel zwarte wijken niet op met nog meer migranten. Verplicht gemeenten en scholen om samen een aanvalsplan op te stellen om binnen vier jaar tot gemengde scholen te komen. Iedere basisschool dient twee wachtlijsten te hanteren voor leerlingen met en zonder leerachterstand, zodat nergens een overconcentratie van problemen ontstaat. Dit zijn geen inperkingen van vrijheden, maar stappen om alle kinderen een toekomst te bieden in een wijk zonder overconcentratie van problemen.

Onze verschillende afkomst is een feit, een gedeelde toekomst ook. Gettovorming, segregatie en 'zwarte' en 'witte' scholen en wijken passen daar niet in. Langer weggijken, de segregatie en gettovorming wegwuiven en lekker discussiëren over de islam of de toon van het integratiedebat zal ons niet verder helpen. Het is tijd voor echt ingrijpen.

Sadet Karabulut
Woordvoerder Integratie voor de SP in de Tweede Kamer

INHOUD

Inleiding	6
Voorstellen	7
Gemengd leren en wonen, praktijkvoorbeelden	9
Eindnoten	11

INLEIDING

De tijdelijke commissie onderzoek integratiebeleid, in 2002 op initiatief van Jan Marijnissen ingesteld, concludeerde in 2004 in haar rapport *Bruggen Bouwen* dat er te weinig contact is tussen autochtonen en allochtonen. Dat gebrek aan contact is een gevolg van het ontstaan van 'witte' en 'zwarte' wijken en scholen. Veel migranten zijn daardoor onvoldoende op de hoogte van de geschreven en ongeschreven regels van de samenleving. De commissie pleitte voor spreiding van scholen en wonen. In 2005 adviseerde de onderwijsraad om wettelijke maatregelen te treffen tegen segregatie in het onderwijs. Sociale integratie zou als een algemene deugdelijkheidseis voor het onderwijs en alle scholen moeten gelden. Spreiding op basis van achterstanden, bijvoorbeeld op het gebied van taal, zou daarbij volgens de onderwijsraad een instrument kunnen zijn.¹

Onderwijssegregatie is vaak het gevolg van gesegregeerd wonen. Uit het recent verschenen Jaarrapport *Integratie 2008* van het CBS blijkt dat het aantal 'zwarte' en 'witte' wijken toeneemt. In 2000 werd ruim 3 procent van alle wijken gekenmerkt als een 'zwarte' wijk. Bij krap één procent van de wijken was zelfs meer dan de helft van de bewoners van de wijk een niet-westerse allochtoon. In 2007 is het aandeel 'zwarte' wijken opgelopen tot ruim 5 procent. Zwarte wijken, in combinatie met concentraties in werken en zwarte scholen zijn nadelig voor onderling contact. Volgens het jaarrapport hangt de mate van concentratie zowel in het onderwijs als op het werk samen met de mate van concentratie in de woonwijk. Hoe groter de concentratie van niet-westerse allochtonen in de woonwijk, hoe hoger het aandeel niet-westerse allochtonen op school of op de werkvloer. Dit verband is voor niet-westerse allochtonen sterker dan voor autochtonen.

Op een van de tien scholen in Nederland is meer dan de helft van de leerlingen migrant of kind van migranten. In de grote steden geldt dit voor 50 procent van de scholen. In Amsterdam is bijna een kwart van de scholen te wit (17) of te zwart (29). Juist in gemengde wijken neemt de segregatie toe. In Rotterdam is 30 procent van de basisscholen in vergelijking met de omliggende wijk te zwart, 18 procent is te wit. In Utrecht is maar 31 procent van de basisscholen een goede afspiegeling van de wijk.² Niet-westerse allochtonen en leerlingen uit 'zwarte' wijken gaan relatief vaker naar het vmbo-b/k, terwijl autochtone leerlingen en leerlingen uit beter gemengde wijken vaker naar havo of vwo gaan. Van de niet-westerse allochtonen uit 'zwarte' wijken bezoeken ruim acht op de tien leerlingen een 'zwarte' school.³

De SP vindt dat de overheid niet langer vrijblijvend moet experimenteren maar wettelijke maatregelen moet treffen tegen segregatie en gettovorming. Maatregelen waarmee scholen en gemeenten instrumenten in handen krijgen om de segregatie te bestrijden en te komen tot gemengd onderwijs. Daar is alle aanleiding toe. Segregatie is zowel onderwijskundig als sociaal-cultureel schadelijk voor de toekomst van onze kinderen. Hoe treurig is het wanneer je bijvoorbeeld Turks-Nederlandse kinderen van inmiddels de derde generatie, de Nederlandse taal gebrekkig hoort spreken? Deze kinderen lopen achterstanden op. In gemengde wijken en op gemengde scholen kunnen deze achterstanden beter worden ingelopen.

De Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) komt ook tot de conclusie dat gemengde scholen cruciaal zijn voor de overdracht van de normen en houding van de middenklasse. Menging komt ten goede aan de verheffing.⁴ In de afgelopen jaren zijn er verschillende initiatieven ondernomen om tot meer gemengde scholen en wijken te komen. Zo hanteert de Arentschool in Rotterdam twee wachtlijsten voor nieuwe leerlingen: één voor leerlingen met lager opgeleide ouders en één voor leerlingen met hoger opgeleide ouders. In Nijmegen wordt het ontstaan van probleemwijken bestreden door inkomen een rol te laten spelen bij woningtoewijzing. Huurwoningen die vrijkomen in kansrijke wijken worden speciaal toegewezen aan mensen met een laag inkomen. Dit zijn mooie initiatieven, maar uitzonderingen die de regel bevestigen. Het zijn druppels die al verdampt zijn voor ze de gloeiende plaat hebben bereikt. De SP komt met tien concrete voorstellen om gettovorming aan te pakken en te komen tot gemengde scholen en wijken.

VOORSTELLEN

De SP doet tien voorstellen tegen segregatie en gettoforming

1) *Gemengde scholen wettelijk vastleggen*

Het streven naar gemengde basisscholen wordt wettelijk vastgelegd, waarbij rekening wordt gehouden met de lokale omstandigheden. Scholen moeten een afspiegeling zijn van de bevolking van een wijk.

2) *Invoering acceptatieplicht onderwijs*

Door invoering van een acceptatieplicht worden scholen voor alle leerlingen algemeen toegankelijk. Ouders houden de vrijheid om een school te stichten, maar leerlingen mogen niet meer vanwege hun (religieuze) achtergrond op een school worden geweigerd.

3) *Gemeente en scholen maken samen een plan voor gemengd onderwijs*

Iedere gemeente maakt samen met de basisscholen en randgemeenten een plan, waarin bindende afspraken worden gemaakt voor gemengd onderwijs.

4) *Bonus voor gemengde scholen*

Scholen die erin slagen om gemengd te worden krijgen een financiële bonus. Ouders krijgen goede voorlichting over het aanbod aan scholen en de vrijwillige ouderbijdrage wordt beperkt.

5) *Basisscholen voeren dubbele wachtlijsten in*

Iedere basisschool hanteert twee wachtlijsten: één voor leerlingen met een achterstand, en één voor leerlingen zonder achterstand. Desgewenst worden ook afspraken gemaakt over een vast inschrijfmoment en een maximale schoolgrootte. Zo wordt een evenredige verdeling van kansarme en kansrijke kinderen over alle scholen bereikt.

6) *'Witte' wijken worden opengebrouwen*

Er worden veel meer sociale huurwoningen en goedkope koopwoningen gebouwd in 'witte' wijken. De prestatieafspraken over de bouw van betaalbare huurwoningen in wijken die nu vooral bestaan uit dure huur- en koopwoningen worden aangescherpt. Er komt een sanctie op het niet halen van deze afspraken. Gemeenten die in bepaalde wijken te weinig sociale huurwoningen bouwen, mogen voor die wijken geen bouwvergunningen meer afgeven voor duurdere huur- en koopwoningen.

7) *In 'witte' wijken wordt deel vrijkomende woningen gereserveerd*

Woningcorporaties worden gedwongen een deel van hun vrijkomende woningen beschikbaar te stellen aan verhuizers uit 'zwarte' wijken. In alle gemeenten met 'zwarte' wijken krijgen migranten die zich inschrijven als woningzoekende een intakegesprek, waarin zij worden geïnformeerd over hun keuzemogelijkheden, met inbegrip van het wonen in 'witte' wijken. Andersom gebeurt dat ook.

8) *De bereikbaarheid van 'witte' wijken voor mensen met lagere inkomens verbetert*

Huurders met lagere inkomens, waaronder veel migranten, moeten meer kansen krijgen op een woning in wijken die nu nog voor hen op slot zitten. Dat kan door woningcorporaties te verplichten om hun woningen in wijken met een laag aandeel sociale huur tegen aangepaste huren te verhuren aan huishoudens met een inkomen onder de huurtoeslaggrens en het systeem van huurtoeslag te veranderen.

9) Gemeenten stellen een huisvestingsverordening op

In regio's met 'zwarte' wijken zijn gemeenten verplicht om een huisvestingsverordening op te stellen, waarin de woonruimteverdeling wordt geregeld. Hierin zijn regels opgenomen die gemengd wonen bevorderen, met behoud van de keuzevrijheid van mensen.

10) Minder verkoop van sociale huurwoningen

In wijken waar het aandeel sociale huurwoningen kleiner is dan 50% van het regionale gemiddelde, mogen de woningcorporaties geen sociale huurwoningen verkopen.

GEMENGD LEREN EN WONEN, PRAKTIJKVOORBEELDEN

Rotterdam: dubbele wachtlijsten

Een aantal basisscholen in Rotterdam werkt met dubbele wachtlijsten. Dat heeft resultaat. De Pijler in Rotterdam-Zuid werkt bijvoorbeeld al jaren met dubbele wachtlijsten. Van de leerlingen is 60 procent niet-migrant en 40 procent migrant. Volgens de directeur krijgen migranten-kinderen op deze manier een breder taalaanbod en niet-migranten kinderen een breder cultuuraanbod.

Andere scholen in Rotterdam hebben de Pijler gevolgd. Sinds kort zijn ook de protestants-christelijke basisscholen in Rotterdam-Kralingen, de Arentschool, de Nieuwe Park Rozenburgschool en de Watertoren, bezig met gemengde scholen middels een aannamebeleid dat een goede mix moet creëren tussen 'kansarme' en 'kansrijke' kinderen. Er is gemeenschappelijke steun voor het doel: gemengde scholen bereiken. Zowel directie als leraren, de medezeggenschapsraad en ouders staan achter de doelstelling.

Dubbele wachtlijsten

De scholen hanteren twee wachtlijsten voor nieuwe leerlingen: één voor leerlingen met lager opgeleide ouders en één voor leerlingen met hoger opgeleide ouders. Zo wordt een evenwichtige verdeling van leerlingen bereikt, waarbij geldt dat 70 procent vanuit een hoger opgeleid en 30 procent vanuit een lager opgeleid milieu komt.

Vereniging van ouders

Ouders in Rotterdam-Kralingen hebben zich verenigd in de Vereniging Initiatief Arentschool Kralingen en willen dat de Arentschool een afspiegeling van de wijk wordt. Door voldoende ouders te interesseren wil de vereniging dit voor elkaar krijgen. Met ingang van het schooljaar 2007/2008 is de Arentschool gestart met gemengde klassen. Dit zijn de groepen een/twee. De gemeente Rotterdam ondersteunt deze ouders. Een website is één van de middelen waarmee Rotterdam het de ouders makkelijk wil maken. Hier kunnen ze elkaar vinden en online samenwerken. Daarnaast krijgen zij een kleine financiële ondersteuning.

Aantrekkelijke school

De Arentschool is het sociale middelpunt van Jaffa: het is een brede school met naast het reguliere onderwijs veel aandacht voor sport en cultuur. De kwaliteit van het onderwijs is goed. Zowel onder schooltijd als in het kader van de verlengde schooldag kunnen kinderen aan allerlei activiteiten deelnemen. De school heeft goede voor-, tussen- en naschoolse opvang.

Doel

De schoolleiders zijn zeer te spreken over de werkwijze, omdat de leerlingen veel van elkaar opsteken. De scholen vormen een afspiegeling van de wijk en zo ontstaat sociale samenhang en integratie.

Resultaat

Sinds september 2007 is de Arentschool gestart met vier 'gemengde kleutergroepen'. Omdat de school het stempel 'zwarte school' had, was dit voor sommige ouders een reden om een school buiten de wijk te zoeken. Een in 2006 gestart ouderinitiatief heeft ertoe geleid dat veel van deze ouders nu juist voor de school kiezen. De school is nu een gemengde school geworden: een school waarop voor iedereen, ongeacht opleiding of afkomst plaats is.

Het geheim

Wat is het geheim van deze scholen? Het antwoord is de gemeenschappelijke steun voor het doel: het bereiken van gemengde scholen. Dat betekent in de eerste plaats dat het systeem van dubbele wachtlijsten wordt gerespecteerd door de ouders. De school is dus 'vol' voor hoog opgeleide ouders als 70 procent

gelijksoortige aanmeldingen binnen zijn. Hetzelfde geldt voor laag opgeleide ouders bij 30 procent. Dat is op zich niets bijzonders, want ook een school zonder dubbele wachtlijsten is vol na een bepaald aantal aanmeldingen. Alle ouders die zich aanmelden staan achter het systeem, juist vanwege de integratie die bereikt wordt.

Extra informatie

Van de gemeenten die subsidie krijgen voor de bestrijding van onderwijsachterstanden voert maar zeven procent een spreidingsbeleid, blijkt uit onderzoek 'Learning Apart Together' door bestuurskundige Nienke Wind van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Een belangrijke conclusie uit het onderzoek is dat "de schooldirecties en ouderinitiatieven zich over het algemeen niet voldoende ondersteund voelen door de gemeente. Bovendien worden hun expertise en ervaringen vaak niet gemobiliseerd in de ontwikkeling van het gemeentebestuur en worden hun opvattingen en overwegingen daarin niet gerepresenteerd."

Nijmegen: betaalbare woningen reserveren in betere wijken

In Nijmegen wordt segregatie bestreden door inkomen een rol te laten spelen bij woningtoewijzing. Huurwoningen die vrijkomen in kansrijke wijken worden speciaal toegewezen aan mensen met een laag inkomen.

In de wijken met meer bovenmodale inkomens en waar minder dan gemiddeld woningen aan mensen met lage inkomens worden toegewezen (<31%), wordt elke vrijkomende woning gereserveerd voor mensen met een laag inkomen. Dat is nodig omdat in deze wijken weinig woningen vrijkomen. In de andere wijken in de stad wordt – indien eveneens minder dan gemiddeld aan mensen met een laag inkomen wordt toegewezen – 1 op de 3 woningen voor mensen met lage inkomens gereserveerd. Dit gebeurt in gewilde wijken als de Weezenhof, De Kampwijken, Lankforst, Goffert, St. Anna, Hatertse Hei en Altrade.

Met de corporaties die eigendommen hebben in genoemde wijken zijn hierover gezamenlijke afspraken gemaakt. In totaal wordt in tien van de veertig Nijmeegse wijken dit systeem toegepast. Het gaat om in totaal 15 tot 20 procent van de totale voorraad aan sociale huurwoningen en circa 130 woningen van de 2.000 die per jaar vrijkomen.

Doel is tweedeling tussen kansarm en kansrijk tegen gaan. Waar tot nu toe witte kansrijke wijken witter worden en kansarme zwarte wijken zwarter worden moet dit tot een omgekeerde trend leiden.

Het omgekeerde gebeurt ook. In enkele buurten met leefbaarheidsproblemen worden woningen alleen maar toegewezen aan mensen met werk en inkomen. Dit zijn allemaal kansarme buurten (veel mensen met een uitkering), maar niet allemaal zwarte buurten. Zo gebeurt dit bijvoorbeeld in de Kolpingbuurt in Nijmegen, een relatief witte wijk met veel sociale problemen.

EINDNOTEN

- 1 Onderwijsraad, 'Bakens voor spreiding en integratie', 2005
- 2 SCP
- 3 Jaarrapport Integratie 2008
- 4 WRR, 'De verzorgingsstaat heroverwogen', 2006

SP

www.sp.nl

Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam
T. 010 243 55 55
F. 010 243 55 66